

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ
ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У
СТУДЕНТІВ.**

Вергунова В.С.

Стаття присвячена питанням формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва майбутніх учителів початкових класів і музики у процесі їх фахової підготовки. Висвітлюються педагогічні умови, які сприяють досягненню ефективності цього процесу.

Ключові слова: *досвід ціннісного ставлення до музичного мистецтва, педагогічні умови формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва*

На сучасному етапі розвитку музично-педагогічної науки увага дослідників зосереджується на проблемі формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва як складової частини особистісного досвіду фахівців, від якого значною мірою залежить ефективність здійснення професійної діяльності. Серед низки питань, пов'язаних із вирішенням цієї проблеми, важливими є питання виявлення педагогічних умов, які сприяють формуванню означеної якості у студентів.

У науковій літературі різні аспекти проблеми формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва розглядались у працях В.Дряпіки, І.Куликової, І.Орлової, Г.Панкевич, А.Сохора, Ю.Юцевич та інших учених, присвячених музично-естетичному розвитку особистості, формуванню її духовної культури засобами музики; Б.Асаф'єва, О.Рудницької, О.Ростовського та інших щодо формування досвіду музичного сприймання; О.Апраксіної, Л.Арчажникової, Д.Кабалевського, М.Михаськової, Г.Падалки та інших, у яких розглядаються проблеми фахової підготовки вчителя музики; С.Барановської, В.Мішеченко, Л.Кожевнікової, О.Рябініної, О.Хижної та інших щодо музичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у вищих педагогічних закладах. Однак недостатнє висвітлення означеної проблеми зумовило завдання статті:

розглянути педагогічні умови, що забезпечують формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у студентів.

Під досвідом ціннісного ставлення до музичного мистецтва розуміється інтегруюча якість особистості, що включає в себе знання про музичне мистецтво, позитивне ставлення до нього, здатність до музично-пізнавальної діяльності. Це складне, динамічне утворення, яке виникає в єдності різноманітних властивостей і характеризує підготовленість суб'єкта до сприймання, осмислення й переживання музично-естетичних цінностей.

Формування означеної якості передбачає таке змістовне наповнення фахової підготовки студентів, яке б викликало прагнення до пізнання музики, стимулювало оцінне ставлення до музичних творів, музично-творчу діяльність, створювало умови для особистісного спілкування з музикою.

У філософському розумінні *умова* відображає універсальні відношення речі до тих чинників, завдяки яким вона виникає та існує [6, с. 243]. За наявності відповідних умов властивості речей переходять із можливості в дійсність. Психологи підкреслюють, що активним чинником впливу умов на спосіб існування певної речі виступає людина як активна, діяльна істота. Зовнішні умови та впливи визначають психічний розвиток людини не прямо, а переломлюючись через її особистість, індивідуальні психічні особливості й діяльність [4, с. 56]. Тому, окрім зовнішніх умов формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва, необхідно враховувати внутрішні умови, які визначаються особистісними характеристиками студентів, а саме: набутим життєвим та художнім досвідом, розвитком пам'яті, уваги, мислення та інших психічних ознак майбутніх учителів, а також сформованістю їх професійних якостей (асоціативної уяви, образного мислення, емоційної сприйнятливості, художніх потреб, смаків тощо).

Під педагогічними умовами формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва нами розуміються такі спеціально створені умови, які необхідні та достатні для переживання особистісної значущості музичних

творів, виявлення й осмислення музично-естетичних цінностей, посилення впливу музичного мистецтва на особистість.

Виділимо умови, які, на наш погляд, є найсуттєвішими для формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва:

- педагогічне керування процесом формуванням досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва;
- розвиток музичного сприймання студентів як основи ціннісного ставлення до музичних творів;
- стимулювання оцінної діяльності майбутніх учителів;
- формування мотивації спілкування з музичними творами.

Ефективність формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у майбутніх учителів залежить, передусім, від характеру перебігу цього процесу: зумовлюватиметься він стихійними впливами, чи є організованим. Саме тому важливою умовою є *педагогічне керування процесом формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва*.

Педагогічне керування процесом формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва полягає у доцільній організації навчально-виховного процесу. Воно передбачає здійснення викладачем необхідної програми дій; впливу на студентів з метою *організації й координації* їхньої діяльності.

Метою керування процесом формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва є підвищення його ефективності. *Об'єктом* – студент, як особистість, з усіма його індивідуальними особливостями.

Педагогічне керування формуванням досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва включає в себе *педагогічне прогнозування* (передбачення музичного розвитку студента та результатів його навчальної діяльності); *прийняття педагогічних рішень*, які є результатом аналізу об'єкта керування, вибору методів впливу на студентів; *контроль* за результатами музично-виховної діяльності студента; *коригування* (попередження відхилень та внесення відповідних змін).

Здійснення викладачем певних керівних впливів передбачає урахування інформації про особистість студента й естетичну цінність конкретного музичного твору. Значну роль у цьому процесі відіграє також наявність зворотного зв'язку, в якому відображаються результати впливів, що надходять у вигляді відомостей про емоційно-естетичний відгук студента на музику, характер його переживань, емоційного стану тощо.

У керуванні процесом формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва важливе значення має здатність викладача бути посередником між музичним твором і студентом. Це вимагає уважного ставлення до студентів, їх висловлювань, думок, емоційних реакцій, поведінки тощо. Якщо ж викладач орієнтуватиме студентів на засвоєння готових знань, то процес керування зводиться до інформативної функції.

Спілкування з творами музичного мистецтва здійснюється на основі музичного сприймання, поза яким не можливе пізнання художніх цінностей. Тому *розвиток музичного сприймання студентів* є наступною умовою формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва.

Музичне сприймання, як процес осягнення й осмислення музики, передбачає поступове заглиблення слухача в художньо-естетичний зміст твору. Його розвиток зумовлюється збагаченням емоційного досвіду студентів, активізації естетичного переживання, що сприяє не лише розумінню музичних творів, але й інтеріоризації змісту музики, тобто особистісному засвоєнню музичних цінностей; встановленню емоційно-духовного зв'язку між студентами і музичним твором; формуванню ціннісного ставлення до нього.

У розвитку музичного сприймання студентів значна роль відводиться викладачеві, завдання якого полягає у допомозі при розборі труднощів і поясненні специфіки музичного мистецтва, щирій зацікавленості у кожному студентові, уважному ставленні до його естетичних оцінок та потреб. Важливе значення має також розвиток умінь студентів, які допомагають осягнути зміст музичного твору. Зокрема, О.Ростовський виокремлює такі як:

уміння виявляти інтонаційні зв'язки твору, стежити за розвитком основних інтонацій; уміння відчувати жанрові ознаки у простих та розвинутих формах; уміння розрізняти на слух національно-стильові особливості музики та її драматургічний розвиток; уміння виявляти змістовність функціонування тих виразних засобів, які використані у творі [3, с. 21].

Наступною умовою формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва є *стимулювання оцінної діяльності студентів*. Науковці відзначають, що оцінна діяльність, здійснюючись на раціональній основі, забезпечує усвідомлення суб'єктивної та об'єктивної значущості конкретного музичного твору. "Оцінна діяльність є ланкою, яка об'єднує мислиневі, перцептивні і комунікативні дії слухача, і тому об'єднує під своєю егідою усвідомлені елементи слухацької поведінки", – підкреслював Є.Назайкінський [1, с. 210].

О.Рудницька вважала, що оцінка, з одного боку дозволяє виявити вплив музики на особистість, з іншого – визначає міру відповідності твору її потребам та інтересам [5, с. 31]. Оцінна діяльність студентів допомагає встановити значущість музичних творів, а її результатом є реакція смаку. Тому викладач має дбати, щоб студенти активно діяли, щоб їх цікавило самостійне визначення художніх переваг, щоб вони прагнули до формування власної естетичної позиції, а не механічно повторювали вказівки викладача.

Стимулювання оцінної діяльності пов'язане з розвитком навичок словесного аналізу, інтерпретації художнього образу, застосуванням ціннісних критеріїв, умінням творчо співвідносити загальні естетичні принципи з особливостями оцінюваного твору мистецтва, розвитком творчої активності особистості; із забезпеченням мотиваційного ставлення до навчального матеріалу. «Якщо учня цікавить не лише сприймання, а й оцінка мистецького твору, процес навчання набуває рис усвідомленого пізнання, активного втручання до сутності мистецьких подій і явищ. Учень починає сприймати мистецтво не відсторонено, а й у зіставленні з власними інтересами», – відзначала Г.Падалка [2, с. 108].

Важливою умовою формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва є *формування мотивації спілкування з музичними творами*.

Мотивацію розглядають як сукупність спонукальних факторів, що визначають активність особистості. Вона охоплює багато складових, одні з яких характеризуються як відносно стійкі риси особистості (потреби, інтереси, емоції, установки, ідеали, цінності), інші – як ситуативні фактори (стимули, вимоги, вплив інших людей, складність завдань тощо).

Мотивація спілкування з музичним мистецтвом має свої особливості, які зумовлюються специфікою музичного сприймання, спрямованого на осмислення й переживання музичних цінностей. Її формування полягає у розвитку музичних потреб та інтересів особистості, здатності визначати цілі власної музично-пізнавальної діяльності; активізації внутрішніх мотивів. Необхідно враховувати, що коли активність особистості зумовлюється загрозою санкцій, прагненням уникнути неприємностей і покарання спостерігається формування негативної мотивації. Зважаючи на ці особливості, завдання викладача полягає у переведенні зовнішніх вимог у внутрішнє надбання особистості; у створенні ситуацій художньо-пізнавального інтересу, шляхом включення до репертуару високохудожніх творів; у забезпеченні емоційного фону, досягнення внутрішньої розкнутості; залучення до самооцінки, вмілому використанні заохочень і покарань. Формуванню мотивації спілкування з музичними творами сприяють також чіткі уявлення студента щодо майбутньої професійної діяльності й усвідомлення її необхідності.

Отже, досягненню ефективності процесу формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва у майбутніх учителів початкових класів і музики сприятимуть такі педагогічні умови: а) педагогічне керування процесом формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва формування музичного сприймання; б) розвиток музичного сприймання як основи ціннісного ставлення до музичних творів

в) стимулювання оцінної діяльності студентів; г) формування мотивації спілкування з музичними творами. Розглянуті нами умови підкреслюють необхідність урахування їх тісного взаємозв'язку, оскільки взяті кожна окремо, вони не зможуть забезпечити успішне формування досвіду ціннісного ставлення до музичного мистецтва. Важливо, щоб вони створювалися в комплексі. Недотримання навіть однієї умови, при дотриманні інших, негативно впливатиме на навчально-виховний процес.

Vergunova V.S.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMING OF THE APPRECIATED ATTITUDE TO MUSIC AT STUDENTS

The article is devoted by the question of forming of experience of appreciated attitude to music of future teachers of initial classes and music in the process of their professional preparation. Pedagogical conditions which are instrumental in achievement of efficiency of this process are lighted.

Key words: *experience of the valued address to the musical art, pedagogical conditions forming of experience of appreciated attitude to music*

Література:

1. Восприятие музыки: Сб. статей [ред.-сост. В.Н.Максимов]. – М.: Музыка, 1980. – 256 с.
2. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г.М.Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
3. Ростовський О.Я. Музична педагогіка. Навчальні програми, методичні рекомендації та матеріали: Навчальний посібник / О.Я.Ростовський. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2008. – 191 с.
4. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание / С.Л. Рубинштейн – М: Педагогика, 1957. – 388 с.
5. Рудницька О.П. Сприйняття музики і педагогічна культура вчителя: Навч. Посібник / О.П.Рудницька. – К.: КДПІ, 1992. – 96 с.
6. Философская энциклопедия / [ред. Ф.В.Константинов.]. – Т 4. – М.: Советская энциклопедия, 1967. –592 с.